KUR'AN-I KERİM'İ NASIL OKUMALIYIZ?

- Gerek araştırmalar ve gerekse gözlemlere dayalı olarak yapılan tespitler gösteriyor ki, günümüzde Kur'an-ı Kerim halkımızın en çok okuduğu, ama en az anladığı bir kitap durumundadır. Müslüman Türk toplumunda neredeyse evinde Kur'an bulunmayan kimse kalmamasına rağmen, Kur'an'ı anlayarak okuyanların oranı oldukça düşük düzeydedir.
- Kur'an'ın gönderiliş amacı ve insanlara ulaştırmak istediği mesaj ile toplumumuzun şu an içerisinde bulunduğu durum arasında bir mukayese yapıldığında, Kur'an'ın daha ziyade anlaşılmadan okunduğunu ve onun bize sunduğu bireysel ve sosyal hayatımızla ilgili mesajlardan yeterince faydalanamadığımızı rahatlıkla anlayabiliriz.

- İnen ilk ayetlerinden itibaren okuyup öğrenmenin, bilimin, barışın ve hoşgörünün öneminden bahseden Kur'an-ı Kerim, bütün müslümanlar tarafından gerektiği gibi okunup yeterince anlaşılmış olsaydı, bugün toplumumuzda giderek yaygınlaşan güvensizlik, huzursuzluk, sevgi ve diyalog eksikliği, bilim ve teknolojideki konumumuz bu düzeyde olmazdı. 'İslâm ülkeleri' kavramı şiddet ve terör kavramlarıyla birlikte anılmazdı. Kur'an gereği gibi anlaşılmış olsaydı, İslâm dünyası diye tanımlanan toplumlarda ayrımcılık, hukuk ihlâlleri, kültürel saplantıların bir ürünü olan kan davaları, töre cinayetleri, işkence, fuhuş, soygun, rüşvet, yolsuzluk ve dolandırıcılık gibi suçlar bu kadar yaygın olmazdı. Çünkü saydığımız bütün bu olumsuzluklar, Kur'an'ın indiği dönemde Mekke toplumunda da yaygındı. Ancak Hz. Peygamber'in önderliğinde o bozulmuş ve çürümeye yüz tutmuş

toplum, Kur’an’ın aydınlatmasıyla çok geçmeden medenî bir toplum haline dönüşebilmiştir.

- Allah (c.c) bize Kur’an-ı Kerim gibi bir değer göndermiş ama biz onu ne yazık ki yeterince tanımıyor ve ondan gerektiği gibi istifade edemiyoruz. Bu tespitten sonra, Kur’an-ı Kerim’in niçin indirildiği, günümüzde hangi amaçla okunduğu ve nasıl okunması gerektiği üzerinde durmak önemlidir.

- **Kur’an-ı Kerim Niçin İndirildi?**
- Bu soruya verilecek en doğru cevap, bizzat Kur’an tarafından şöyle açıklanmaktadır:
- **شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ ...**
- **“O Ramazan ayı ki Kur’an o ayda indirilmiştir. (O Kur’an) insanları hidayete erdirmek, doğru yolu ve hak ile batılı ayırdeden hükümleri açıklamak üzere indirilmiştir...”** (Bakara 2/ 185)

- ... قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ [15] يَهْدِي بِهِ اللهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلاَمِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [16]
- **“Gerçekten size Allah’dan bir nur ve apaçık bir kitap geldi. Rızasını arayanı Allah o kitapla kurtuluş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkartır, dosdoğru yola iletir.”** (Maide 5/ 15-16)

- كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الأَلْبَابِ

- **“(Bu Kur’an), âyetlerini düşünsünler, tam akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz hayır ve bereketi bol bir kitaptır.” (Sâd 38/ 29)**

******

- إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا

- **“Gerçekten bu Kur’an, kendisine sıkıca tutunanları doğru yola iletir ve salih amellerde bulunan mü’minlere kendileri için muhakkak büyük bir mükâfat olduğunu da müjdeler.”** (İsrâ 17/ 9)

- ذَلِكَ الْكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ

- **“Allah tarafından gönderildiğinde şüphe bulunmayan bu kitap, müttakîler için bir yol göstericidir.”** (Bakara 2/ 2)

- Hz. Peygamber de vefatına yakın bir zamanda yaptığı veda konuşmasında;

- تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ، لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا: كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ

- *“Ben size iki şey bırakıyorum. Onlara sıkıca sarıldığınız müddetçe doğruluktan ayrılmazsınız. Onlar Allah’ın Kelamı ve benim sünnetimdir”* buyurarak, müslümanların dikkatlerini Kur’an’ı ve sünneti anlayarak yaşamaya yöneltmiştir.

- Görüldüğü gibi, Kur’an’ın gönderiliş amacıyla ilgili ayetlerde ve Hz. Peygamber’in sözlerinde vurgulanan ortak nokta, hidayet yani dünya ve ahiret mutluluğudur, kurtuluşa erme ve rahata kavuşmadır. Dolayısıyla Kur’an-ı Kerim’i, insanlara varoluş gayelerine uygun olarak yaşayabilmelerinin yolunu gösteren bir kitap olarak da tanımlayabiliriz.

- Kur’an, inanma ihtiyacımızı doğru olarak karşılamak, ahlâkımızı güzelleştirmek, bizleri Yüce Yaratıcının nezdinde değerli kılan ibadetlerimizi usulüne uygun ve bilinçli olarak nasıl yerine getireceğimizi açıklamak ve sosyal ilişkilerimizi sağlıklı olarak yürütebilmemizin kurallarını öğretmek üzere indirilmiş bir kitaptır.
- Kur’an-ı Kerim incelendiğinde; inanma ihtiyacımızı doğru olarak karşılamanın kurallarını öğreten tevhid esasları, ilim öğrenmenin ve aklı kullanarak araştırma yapmanın önemi, ibadetler, ahlâk kuralları, aileden başlayarak sosyal hayatın her kesitinde karşılaştığımız insanlara karşı gösterilecek sevgi, saygı ve diyalogun boyutları, gök, yer ve ikisi arasındaki varlıkların yaratılışı ile ilgili bilimsel açıklamalar, geçmiş milletlerin ibret dolu hayat hikâyeleri, ölüm ve ölüm sonrası hayat ve daha pek çok konuda bizleri aydınlatıcı bilgilerin yer aldığı

görülecektir. Dolayısıyla Kur'an'ın gönderiliş amacı, dünya dediğimiz şu gezegende bize ayrılan ömür içerisinde rahat ve mutlu bir hayat sürdürmemizi, sonsuz hayat dediğimiz âhirette de kurtuluşa ermemizi sağlamaktır.

- **Kur’an Günümüzde Hangi Amaçla Okunmaktadır?**
- Yaptığımız gözlem ve tespitler, günümüzde Kur’an-ı Kerim’in müslümanlar tarafından genellikle şu amaç ve niyetlerle okunduğu sonucuna götürmektedir:

Büyü ya da fal bakmak veya nazardan korunmak:

- Kur’an’ın bu niyetlerle okunması, toplumumuzda maalesef yaygındır. Büyü ya da fal bakmak için Kur’an okumak ya da bazı âyetler yazmak, onun gönderiliş amacıyla asla bağdaşmamaktadır. Büyü ya da fal bakanlar, bir anlamda Kur’an’ı bilgisiz insanları sömürmede bir araç olarak görmektedirler. Bu durum, Kur’an’a yapılacak en büyük bir haksızlıktır.

Şifa Niyetiyle Hastaya Okumak:

- İslâm'ın hasta olanlar için önerisi, doktora gitmek, ilaç kullanmak ve ancak tıbbın imkânlarının yetersiz kaldığı hastalıklar karşısında ise şifa vermesi için Allah'a duâ etmektir. Kur'an'dan bazı âyetlerin tıbbın çaresiz kaldığı hastalıklar için okunması, kişiye psikolojik bir rahatlama sağlayabilir. Ama aşırıya gidilerek Kur'an ayetlerinin muska şeklinde farklı biçimlerde yazılması ve Kur'an'ın gönderiliş amacının dışına çıkılarak yanlış niyetlere âlet edilmesi asla uygun değildir.

Ölülerin Ruhlarını Şad Etmek:

- Çocuklarının Kur'an öğrenmelerini isteyen veliler, genellikle kendileri öldükten sonra arkalarından ruhlarına Kur'an okuyacak birilerinin bulunmasını amaçlamaktadırlar. 'Öldükten sonra çocuğumuz hiç olmazsa ruhumuza en azından bir Fatiha okur' düşüncesi toplumumuzda yaygındır. Oysa bizim yetiştireceğimiz çocuğumuzdan önce ölüp ölmeyeceğimizi kimse bilemez. Bu anlayış, Kur'an-ı Kerim'in gönderiliş amacı açısından uygun değildir. Bunun yerine; 'Çocuğum okusun, dinini öğrensin, Allah'ın kullarına gönderdiği Yüce Kitab'ı anlasın, onun gereklerini yerine getirerek dünya ve âhiret mutluluğuna erişsin ve bize de duâda bulunsun' düşüncesi daha doğru ve mantıklıdır.

- Ölülere Kur’an okuma konusunda Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: “Bil ki sen ölülere işittiremezsin, arkalarını dönüp giderlerken sağırlara da daveti duyuramazsın.” (Neml 27/ 80)
- Kur’an-ı Kerim’in sırf ölülerin ruhlarını şad etmek amacıyla okunmasını eleştiren şair Mehmet Akif ERSOY bu düşüncesini şu dizeleriyle dile getirmiştir:

Ya açar Nazm-ı Celil’in, bakarız yaprağına
Yahud üfler geçeriz bir ölünün toprağına
İnmemiştir hele Kur’an bunu hakkıyla bilin
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için

- Hz. Peygamber ve sahabeden ölülerin ardından Kur’an okunmasını tavsiye eden sahih bir rivayet yoktur. Ancak bu geleneğin başlatılma nedeni muhtemelen şu düşünce olabilir: ‘Okunan Kur’an’dan okuyan ve

dinleyenler bir şeyler öğrenerek faydalanırlarsa, buna sebep olan ölü şahıs elde edilen sevaptan yararlanabilir.' Yani asıl olan, dirilerin Kur'an'ı anlamalarıdır.

- Özellikle kabirlerde ya da cenaze meclislerinde duygu yoğunluğu zirveye ulaşmaktadır. Ölenlerin haline bakarak dünyevî zevklerinden soğuyan bir insan, tabii olarak bir nefis muhasebesi yapmaya başlar. Duygularının yoğunlaştığı o anda okuduğu ya da dinlediği Kur'an'ın mesajları, onun gönlünde derin izler bırakır. Bu da kişinin Kur'an'ı anlamasıyla ilgili bir durumdur. Gerçi anlamasa bile bir duygu yoğunluğunun yaşandığı doğrudur. Ancak buradaki espri, o anda ölenin durumundan ibret alma konumunda bulunan sağ kişilerin Kur'an'ın mesajlarından etkilenmeleridir.

- Örneğin mezarlıkta okunan namaz, oruç, zekât ve sadaka ile ilgili emirlerle, ya da zulüm, zina, hırsızlık, ahlâksızlık, yolsuzluk ve insan hakları ihlâli gibi yasaklarla ilgili ayetler, okuyana ve dinleyene âdeta şu mesajı vermektedir: 'Şu ölen şahsın durumunu dikkate al ve hayatının kalan kısmını, kaçıp uzaklaşmanın mümkün olmadığı şu sonucu düşünerek tamamlamaya çalış.' Aksi halde ölüler için artık Kur'an'ın söyleyeceği hiçbir şey kalmamıştır. Çünkü Kur'an dirilere indirilmiş ve onlara belli sorumluluklar yükleyen bir kitaptır.
- Daha önceden dünyadan göçüp giden yakınlarının ruhunu şad etmek için ücretle hatim okutma geleneğinin de Kur'an'ın gönderiliş amacıyla uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Yanlış niyetlerle Kur'an okumayı yasaklayan Peygamber şöyle buyurmaktadır:

- “O Kur’an’dan yüz çevirmeyin. Yanlış yorumlarla taşkınlık yapmayın. Onu karın doyurmaya ve ticarete âlet ederek onunla zenginleşmeye kalkışmayın.” [2]
- Ölen bir yakına sevap bağışlanacaksa ve bunun gereğine inanılıyorsa, başkalarına ücretle Kur’an okutmak yerine, bizzat kişinin kendisinin Kur’an ayetlerinden okuyup sevabını bağışlaması ya da içinden geldiği gibi duâ etmesi daha doğrudur.[3]

- **İbadetlerde Gerekli Olduğu İçin Okumak:**
- Bildiğiniz gibi, Kur’an’ı okumak başlı başına bir ibadettir. Ayrıca namaz gibi diğer bazı ibadetlerin yerine getirilmesinde de Kur’an okumak şarttır. Onsuz namaz olmaz. Bu yüzden her müslümanın namazını kılacağı kadar Kur’an’dan âyet ve sure ezberlemesi farz kabul edilmiştir.

- **Sevap Kazanmak:**
- Kur’an’ın diğer ibadetler dışında okunması sevaplı bir iştir. Hem de okunan her cümlesine, her kelimesine ve hatta her harfine sevap vardır. Sevabın miktarı, okuyanın okuduğunu anlamasıyla orantılı olarak artacaktır. Onun mesajını anlamaya çalışmadan sadece sevap kazanma niyetiyle Kur’an okumak, bir yönüyle faydacılıktır. Kur’an-ı Kerim sırf sevap defterimizi kabartalım diye inmemiştir. O bize sorumluluk yüklemektedir. Amacımızı sadece sevap kazanmaya yoğunlaştırmak, onun bize yüklediği sorumluluklarımızı gölgeleyebilir. Dolayısıyla Kur’an okuduğumuzda elde edeceğimiz sevabın onu anlama derecemize bağlı olduğu bilinmelidir.

- **Okuyarak Ya Da Dinleyerek Zevk Almak:**
- Kur’an, diğer kitaplardan farklı olarak, anlaşılmasa bile okuyana ve dinleyene manevi bir zevk ve mutluluk vermekte, onun çok yüce duygular yaşamasını sağlamaktadır. Bir anlamda gündelik hayatın sıkıntıları karşısında insanı rahatlatan psikolojik bir terapi etkisi göstermektedir. Öyleyse zaman zaman sesli olarak Kur’an-ı Kerim okumak ya da dinlemek hem bir ibâdet hem de müslümana iç huzur sağlayan bir mutluluk vesilesidir.

- **Mesajını Anlamak İçin Okumak:**
- Kur'an'ın ruhuna ve gönderiliş amacına uygun olan asıl okuma budur. Özellikle son yıllarda bu amaçla Kur'an okuma oranında önemli bir artış gözlenmektedir. Bazı gençlerimiz, ceplerine rahatlıkla sığabilecek ebatta Kur'an tercümelerini, sorumluluklarının bir gereği olarak yanlarından hiç eksik etmemektedirler. Temennimiz, bu amaçla Kur'an okuyanların sayılarının artmasıdır. Nitekim Hz. Peygamber bizlere "Kur'an'ı okuyun ve onun prensiplerini yaşayın"[4] tavsiyesinde bulunmuştur. Hz. Peygamber'in tavsiyesi ortada iken, bazı müslümanların özellikle gençlere; 'Siz Kur'an-ı anlayamazsınız, dolayısıyla herhangi bir hoca gözetiminde olmadan Kur'an okumanız doğru değildir' şeklindeki telkinleri, dinî ve mantıksal temelden yoksun gözükmektedir. Elbette her bireyin Kur'an'ın tamamını metin ya da mealden kendi imkânlarıyla doğru olarak anlaması beklenemez. Ancak

her müslümanın, kendi ilmi birikimi ve akli kapasitesi ölçüsünde Kur'an'dan öğrenip anlayabileceği çok şey vardır.

- Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olduğu için, saygı duyulması gereken bir kitaptır. Ancak ona duyduğumuz saygı, onu anlamamıza engel olmamalıdır. Kur'an'ı kutsamak, onu saygıyla yüceltmek, sanki onu dünya işlerine bulaştırmamak şeklinde algılanmaktadır. Oysa Kur'an dünyaya ait bir kitap olduğu ve insanların dünyalarını bir düzene koymak için gönderildiği bilinmelidir.

- **Kur’an Nasıl Okunmalı?**
- **Allah Kelamı olduğu bilinciyle:** Kur’an okuyan kişi bir anlamda Allah’la konuşuyor demektir. Bu bilince ulaşmak, mesajın kişide uyandıracağı etki açısından çok önemlidir.
- **Anlama niyetiyle:** Kur’an’ı anlamamız gerektiğine ve gayret gösterdiğimiz taktirde onun mesajını rahatlıkla anlayabileceğimize mutlaka inanmalıyız. Kadın erkek herkesin Kur’an’ı öğrenip onun mesajını anlaması bir sorumluluktur. Tabiî ki her âyeti ve her sureyi herkesin anlayabilmesi ya da herkesin aynı ölçüde anlaması beklenemez. Çünkü Kur’an her çağda yaşayan ve her türlü bilgi ve kültür düzeyine sahip insanları muhatap almaktadır. İnsanlar kendi akıl seviyeleri ve kültür birikimleri ölçüsünde Kur’an’ı anlayabilirler. Özellikle akademik düzey ya da özel alan bilgisi gerektiren âyetleri

herkesin anlayamaması gayet doğaldır. Ancak herkesin aklı, bilgisi ve kültür düzeyine göre Kur'an'dan anlayacağı çok şeyler vardır. Kur'an dilinin Arapça olması, onu anlamamak için bir mazeret olamaz. Elimizde pek çok meal ve tefsir bulunmaktadır. Bunlar kolaylıkla anlaşılabilecek kadar sade bir dil ve üslupta yazılmıştır.

- Kur'an okurken, dil, kalp ve akıl işbirliği halinde olmalıdır. Kur'an okurken dilin söylediği mesaj gönülde yankılanmalı ve akıl ile yoğrularak düşünce ve davranışlara yansımalıdır. Ancak bu şekilde okunduğu zaman Kur'an'ın hedeflediği bireysel ve sosyal değişim gerçekleşebilir.
- **Ağır ağır okunmalı:** Allah (c.c), Kur'an'ın okunuş tarzıyla ilgili olara Hz. Peygamber'e hitaben şöyle buyurmaktadır: "Biz onu insanlara ağır

ağır okuyasın diye bölümlere ayırdığımız bir Kur'an olarak indirdik." (İsrâ 17/ 106)

- Kur'an'ı gerçek anlamda okumak, âyetlerin lafızlarını söyleyip geçmek değil, âyetler üzerinde düşünerek mesajı anlamaya çalışmaktır. Nitekim bir âyettte; "Kur'an'ı tertil ile oku" (Müzzemmil 73/ 4) buyurulmuştur. Tertil, acele etmeden, dura dura, usulüne uygun ve anlayarak okumak demektir. Hızlı okunması durumunda, vurgulanan mesajı anlamak mümkün değildir. Bu yüzden Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ın baştan sona çok kısa bir sürede hatmedilmesini uygun görmemiştir.[5]
- Kaynaklarda, Hz. Peygamber'in bazen bir tek âyeti okuyarak sabahladığı rivayet edilmektedir.[6] O, âyetleri ağır ağır ve üzerinde durup düşünerek, bazen de ağlayarak okurdu. Rahmet âyetleri gelince Allah'dan rahmet diler, azab âyetini okuyunca o azabdan Allah'a

sığınırdı. Hz. Peygamber'in terbiyesiyle yetişen sahabeler de, önce on âyeti öğrenip gereklerini yerine getirebilecek derecede anladıktan sonra diğer âyetleri öğrenmeye geçerlerdi.[7]

- Bu konuyla ilgili olarak Hasan Basri şunları söylemiştir: "Sizden öncekiler bu Kur'an'ı Rablerinden kendilerine gönderilmiş bir mektup olarak görür, geceleri onu düşünerek üzerinde çalışır, gündüzleri de onun gereklerini yerine getirirlerdi."[8]
- **Öğrenilen bilgiler başkalarıyla paylaşılmalı:** Bilgiler paylaşıldıkça kalıcılığı artmaktadır. Kaldı ki, müslüman bir kişinin öğrendiği doğruları başkalarıyla paylaşması bir sorumluluktur.
- Başkalarının okudukları Kur'an dinlenmeli: Allah (c.c.), "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin" buyurmaktadır. Peygamber (s.a.v.)

bazen sahabelerden Kur’an okumalarını ister ve onları zevkle dinlerdi. O’nun en çok İbn Mes’ud’dan Kur’an dinlediği rivayet edilmektedir.

- Öğrenilen mesajlar pratik hayata yansıtılmaya çalışılmalıdır: Kur’an, kendisiyle hayatımıza yön vermek için gönderilmiş bir kitaptır. Pratiği olmayan bilgilerin bir önemi yoktur. Pratik hayatta yaşanmayan bilgiler, bir süre sonra unutulmaya mahkûmdur.
- Kur’an ve mealini okumada sürekliliğe önem verilmeli: Her müslüman mutlaka her gün az ya da çok Kur’an’dan birşeyler okumayı alışkanlık haline getirmeli, Arapça bilmiyorsa mealden okumaya çalışmalıdır. Dolayısıyla, evlerde bir ya da birkaç Kur’an meali bulundurulmalıdır. Bu konuda ecdadımız güzel bir gelenek başlatmıştır. Bu geleneğe göre her gelin olan kızın çeyizleri arasında Kur’an’ı Kerim’e yer verilir ve böylece Kur’an’ın bütün evlere girmesi sağlanırdı.

- Topluma meal okuma alışkanlığının kazandırılması için, özel ya da resmî bütün kütüphanelerde, otel odalarında, dinlenme salonlarında ve kamuya açık sosyal tesislerde mealli Kur'an-ı Kerim bulundurulmalıdır. Bununla da yetinilmeyip camilerimizde imamlarımızın öncülüğünde cemaate yönelik meal dersleri yapılmalıdır. En azından namazlarda okunması gelenek haline getirilen kısa surelerin anlamları camiye gelen cemaate öğretilebilir.

- [1] İmam Mâlik, Muvattâ, Kader 3.
- [2] Muhammed Abdurrauf Münâvî, Feyzu'l-Kadir, Beyrut 1972, II, 64.
- [3] Geniş bilgi için bkz: Ali Akpınar, Kur'an Niçin ve Nasıl Okunmalı?, 2. Baskı, Uysal Kitabevi, Konya 2000.
- [4] Münâvî, Feyzu'l-Kadir, II, 64.
- [5] Bkz: Tirmizî, Kıraat 12; Ebû Davûd, Ramazan 8-9.
- [6] Bkz: İbn Hambel, Müsned, V, 149.
- [7] Bkz. Muhammed b. Ebibekir İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdu'l-Meâd, Beyrut 1987, I, 338.
- [8] Abdullah Şiracuddin, Tilâvetü'l-Kur'âni'l-Mecîd, Medine 1402, s. 76.